

Lars Elenius
"Etniska grupper och regioner som minnesplatser"

ur

Lars-Eric Jönsson, Anna Wallette & Jes Wienberg (red.)
Kanon och kulturarv: historia och samtid i Danmark och Sverige
(2008)

Serie: Centrum för Danmarksstudier nr 19, ISSN: 1651-775X

Upplaga för elektronisk publicering för forsknings-, utbildnings- och
biblioteksverksamhet och ej för kommersiella ändamål.

Publicerad med tillstånd från Makadam förlag.

Tryckt utgåva finns i bokhandeln:

ISBN 978-91-7061-0509

Makadam förlag, Göteborg & Stockholm

www.makadambok.se

Edition to be published electronically for research, educational and library needs
and not for commercial purposes.

Published by permission from Makadam Publishers.

A printed version is available through book stores:

ISBN 978-91-7061-0509

Makadam Publishers, Göteborg & Stockholm, Sweden

www.makadambok.se

Denna Creative Common-licens betyder att du som använder verket måste erkänna
ovanstående som upphovs personer; att spridning av texten är tillåten, men endast
i icke-kommersiella sammanhang; att verket inte får bearbetas.

ETNISKA GRUPPER OCH REGIONER SOM MINNESPLATSER

Lars Elenius

Minnet är en särskild form av föreställd historisk plats, som påverkar oss i vårt dagliga liv genom att konceptualisera det historiska rummet. Det förflutna består av ett flöde av minnen, allt ifrån triviala minnen om hur vi ska bete oss för att hantera vardagslivet till högstämnda minnen som skapar föreställningar om tillhörigheten i sociala sammanhang. Det historiska minnet är ingen konstant, utan förändras i tiden efter olika sociala och politiska kontexter. Därför har händelser ur det förflutna olika hög grad av närvaro i olika historiska kontexter. Det är samtiden som skapar det historiska minnet utifrån moraliska, existentiella, ideologiska, vetenskapliga eller andra syften, det som inom historievetenskapen kommit att kallas för *historiebruk*, vilket i sin tur etablerar ett diskursivt *historiemedvetande*.¹

Samtidigt har i det sekulariserade, snabbt föränderliga masssamhället en klyfta uppstått mellan minnesplatsen, där minnet utkristalliserar sig, och historien som är det postmoderna samhällets sätt att fragmentariskt och på ett relativiserande sätt bryta sönder minnet. Minne och historia är inte synonyma med varandra.

Med förskjutningen från historieproduktion till minnesproduktion ser vi också en förskjutning av historieproduktion från professionella historiker till amatör- eller populärhistoriker. Förändringen innebär inte bara en positionsförändring inom historia som ämne. Den innebär även en epistemologisk förändring som gör att nya grupper i samhället skapar nya typer av minnesplatser med hjälp av historia.² Som en särskild

1. Klas-Göran Karlsson, *Historia som vapen. Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985–1995*, Stockholm 1999, s. 57; Peter Aronsson, *Historiebruk. Att använda det förflutna*, Lund 2004, s. 40ff.

2. *Nation and Narration*, red. Homi K. Bhabha, London 1990; Pierre Nora, »Mellan minne och historia«, *Nationens röst – texter om nationalismens teori och praktik*, red. Sverker Sörlin, Stockholm 2001, s. 365ff; James V.

typ av minnesplats kan man betrakta representationen av olika etniska grupper i olika typer av offentliga publikationer.

Under nationalstatens framväxt har majoritetsbefolkningens kultur och språk i en monokulturell stat betraktats som norm för nationell identitet. Det har bland annat betydelse att olika nationella minoriteter mer eller mindre har exotiserats, som ett sätt att markera svenskheten som norm. Detta gäller i hög grad för exempelvis samer och finskspråkiga minoriteter i Sverige, inte bara under moderniseringsfasen utan också i tidigare faser av nationalstatens utveckling.³ De samiska och finskspråkiga minoriteterna på Nordkalotten var kulturellt underordnade skandinaverna i de skandinaviska kungadömena under tidigmodern tid. De kom därför att ha ett ringa inflytande på utformningen av officiella monument och minnesplatser under moderniseringsprocessen. Samtidigt ingick de, i egenskap av »De Andra«, i utformningen av en nationell identitet.⁴

Exotisering som ett sätt att framställa svenskhet gäller även för särskilda regioner, exempelvis begreppet Norrland som kommit att användas som ett samlingsbegrepp för den perifera Andra i ett mellansvenskt centrum–periferi-perspektiv, eller begreppet Skåne som fått symbolisera Skånelandskapen som en sydlig periferi inom nationalstaten. För vetenskapsmän och författare har nationens natur- och kulturmiljöer alltid varit ett lockande fält för beskrivningar. I den mån deras berättelser har attraherat nationella elitgruppers behov av nationell identitet, eller i den mån deras berättelser av särskilda elitgrupper uppfattats som väsentliga uttryck att offentligt kommunicera för stärkande av den nationella identiteten, kan de beskrivas som en nationell *kanon*.

En gemensam nämnare för kontinuiteten i den nationella identiteten är att de största nationella kulturhistoriska berättarna ägnat stor uppmärksamhet åt periferierna, både geografiskt och etniskt, åtminstone i en svensk kontext. Det gäller för kulturhistorikern Olaus Magnus, naturvetenskapsmannen Carl von Linné eller författaren Selma Lagerlöf. De har samtliga, i kraft av sin iakttagelseförmåga, sin gestaltningförmåga och sitt nationella mål, skapat en kanon som utgör en nationell minnesplats för identitets-
skapande.

Wertsch, *Voices of Collective Remembering*, Cambridge 2002, s. 30ff.

3. Lars Elenius, *Både finsk och svensk. Modernisering, nationalim och språkförändring i Tornedalen 1850–1939*, diss., Umeå, 2001 samt *Nationalstat och minoritetspolitik. Samer och finskspråkiga minoriteter i ett jämförande nordiskt perspektiv*, Lund 2006; *Vid gränsen. Integration och identiteter i det förnationella Norden* (Centrum för Danmarksstudier 10), red. Harald Gustafsson & Hanne Sanders, Göteborg & Stockholm 2006.

4. *Bilden av det samiska*, red. Kjell-Arne Brändström, Umeå 2000; Lars Elenius, »Selma Lagerlöf och Norrland. Nationella idealbilder i Nils Holgerssons underbara resa«, *Sekelskiftets utmaningar. Essäer om utbildning, välfärd och nationell identitet vid förra sekelskiftet 1900*, red. Peder Aléx & Ann-Katrin Hatje, Stockholm 2001, s. 15ff.

När vi går in i deras berättelser känner vi oss delaktiga i den nationella mytologins genealogiska kedja. Det är en kedja som blir allt tunnare i takt med att »minnet«, under de moderna historievetenskapernas relativiserande skalpell, blir allt mer dissekerat och tömt på sitt innehåll. Etniska grupper och periferier är viktiga beståndsdelar i skapandet av den nationella identiteten. Det gäller särskilt för de yttersta av periferierna, i detta fall Lappland och Skåne. De har genom kulturhistorien fått symbolisera det mest avlägsna i förhållande till centrum, men också varandras motsatser.

I uttrycket »från Ystad till Haparanda« sammanfaller både den etniska och geografiska periferin. Det finskspråkiga Tornedalen som symbol för det etniskt främmande nordområdet och det danskinfluerade Skåne som symbol för en sydlig hybrididentitet har, i egenskap av den Andre, under lång tid skapat svensk identitet. Samtidigt har den nationella identiteten varit flytande och föränderlig. Det som på sent 1800-tal uppfattades som ett hotfullt kulturellt inflytande från östliga finskugriska grupper som samer och tornedalingar, kunde tvåhundra år tidigare eller hundra år senare beskrivas som en mångkultur. De kulturhistoriska element som i *en* tid bygger upp den nationella identiteten, kan i en *annan* tid framhållas som ett gemensamt nordiskt arv.

Det är därför intressant att jämföra hur etnicitet och geografi har använts hos Olaus Magnus, Carl von Linné och Selma Lagerlöf när de beskrivit och porträtterat de yttersta periferierna i landet, Skåne och det finsk-ugriska nordområdet. Det skiljer sexhundra år mellan de tre författarna, vilket också gör att frågan kan ställas om det, med Anthony D. Smiths termer, finns en etnisk kontinuitet hos nationen som kommer till uttryck i författarnas beskrivningar.⁵ En följdfråga är om regionala identiteter har liknande sega identitetsbevarande strukturer, särskild den »nyregionalism« som uppstått både i Skåne och på Nordkalotten som en reaktion mot centralmakternas etniska kategorisering och som lokal mobilisering för särskilda politiska mål.

Det ligger något motsägelsefullt i de nordiska staternas sätt att skapa nationell identitet. Å ena sidan har de enskilda nationalstaterna ständigt sökt manifesteras den enskilda nationens unika historia. Å andra sidan har de nordiska länderna genom historien ständigt sökt stöd hos varandra för att i ett europeiskt perspektiv manifesteras den egna nationella identiteten som nordisk med tydlig geografisk innebörd, men också fylld av kulturella, ideologiska och politiska innebörder.⁶

5. Anthony D. Smith, *The Ethnic Origins of Nations*, Oxford 1986 samt *The Nation in History. Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, Hanover 2000.

6. *Frihetens källa. Nordens betydelse för Europa*, red. Sven Olof Karlsson, Nordiska rådet, Stockholm 1992; Peter Stadius, »The North in European Mental Mapping«, *The North Calotte. Perspectives and Cultures of Northernmost Europe*, red. Maria Lähteenmäki & Päivi Maria Pihlaja, Helsinki 2005, s. 14ff.

Allra tydligast kommer motsättningen kanske till synes i entréhallen till Nordiska museet i Stockholm. Nordiska museet skapades i en tid av högstämd skandinavism i slutet av 1800-talet då hembygden, bondekulturen och naturen i de skandinaviska länderna manifesterades som en enhet. Samtidigt möter i entrén till Nordiska museet en Gustav Vasa i nationalistiskt kolossalformat med orden »Varom svenska!«, vilket historikern Uffe Östergård med god iakttagelseförmåga påpekat. Det är ett typiskt nationalromantiskt uttryck från 1800-talet. Frågan är hur Gustav Vasas samtida uppfattade svenskheten i förhållande till en nordisk identitet.

Exotisering av Norden hos Olaus Magnus

När Olaus Magnus i mitten av 1500-talet i Italien gav ut först kartboken *Carta Marina* och sedan eposet *Historia om de nordiska folken*, var det ur ett centraleuropeiskt perspektiv han försökte synliggöra de nordiska ländernas kulturer och historia. Några decennier tidigare hade Kalmarunionen definitivt gått i graven genom kriget mellan Sverige och Danmark samt Gustav Vasas kröning till kung. Innan dess hade en nordisk enhet upprätthållits i drygt hundra år, så det fanns för Olaus Magnus en samnordisk politisk tradition att förhålla sig till.

Han satt som landsflyktig katolik i Rom, men gjorde ändå sitt yttersta för att placera de nordiska länderna på den europeiska kulturhistoriska kartan. Valet av Norden som historiskt subjekt dikterades säkerligen till stor del av den centraleuropeiska exotiseringen av de nordiska länderna som en föreställd enhet, ungefär som den nutida centraleuropeiska eller globala omgivningen gärna föreställer sig Sverige, Norge eller Danmark som ett gemensamt Skandinavien. Med målsättningen att skriva för en europeisk, lärd publik var Olaus Magnus tvungen att anpassa sig till dåtidens europeiska föreställningar om länderna i norra Europa. Han gjorde det genom att börja allra längst uppe i det »hyperboreiska« Norden. Det första kapitlet i den första boken inleddes med en beskrivning av *Biarmia* (Bjarmaland) i Vitahavsområdet. Därmed hade Olaus Magnus anslagit tonen för en bred exposé över det, ur centraleuropeisk synvinkel, okända skandinaviska området i sin nordliga utsträckning.

Periferierna får i hans beskrivningar en framskjuten plats. De framställs inte som subjekt underordnade en svensk centralmakt utan som självständiga kulturella och politiska enheter med ett oavhängigt politiskt förflutet. I *Carta Marina* anger han i nordområdet *Finnmarchia* och *Scricfinia* som två forna kungariket. I sammanhanget nämns även hälsingarnas kung som den förlorande parten i strid med scricfinarna. I *Historia om de nordiska folken* beskriver han *Finnmarchia* och *Scricfinia* som landskap

i det område som i dag kallas Nordkalotten, med distinktionen att Finnmarken i äldre tid på grund av sin storlek räknades som ett konungarike.

I norra Fennoskandinavien urskiljer Olaus Magnus fyra huvudområden med namn efter etniska grupper.⁷ Det är *Lappia Occidentalis* (Västra Lappland), *Lappia Orientalis* (Östra Lappland), *Finnmarchia* (Finnmark) och *Scricfinia* (Skrid-Finland). Förutom ovannämnda *Biarmia* vid Vita havet beskriver han i öster även *Carelia* (Karelen).⁸ Med angivandet av tidigare självständiga kungariken höjde han den politiska statusen på området. Namngivningen av nordområdets olika etniska grupper gjordes i enlighet med dåtidens uppfattningar, men också utifrån en lärd centraleuropeisk tradition. I framställningen citeras flitigt latinska historieförfattare som Jordanes eller den langobardiske Paulus Diaconus liksom den danske Saxo Grammaticus. I vissa av böckerna är upp till 60 procent av texten direkta lån från andra författare, men i andra fall, exempelvis i tjugonde boken om fisket i Bottenviksområdet, är lånen betydligt färre. Framställningen färgas allt som oftast av göticismens patriotiska glöd.⁹

Däremellan finns konkreta iakttagelser och traditionsstoff som gör intryck av att vara självupplevt. Eftersom Magnus besökt Bottenviksområdet och Torneå år 1519 hade han ögonvittnesuppgifter från området. Han verkar även ha gjort en resa till dåvarande S:t Andreae kapell som låg i Övertorneå, sex mil uppströms Torne älv, och Pello som låg ytterligare sex mil uppströms. Målsättningen med resan var att besöka de olika socknarna i de nordligaste trakterna av riket för att, som påvens ombud, samla in pengar och sälja avlatsbrev.¹⁰ I kontakter med präster bör han därför ha fått upplysningar om den bofasta befolkningen, även om han inte kunde prata med den finskspråkiga eller samiska befolkningen.

På ett ställe skriver han om fem språk som talas i Norden. Där jämställer han samer (lappar) med »bottningar« och skiljer dem från finnar och götar. Den sistnämnda etnonymen är i dåtidens götiska, patriotiska kontext synonym med svenskar.¹¹ Uppen-

7. Med Fennoskandinavien avses här Norge, Sverige och Finland som en kulturgeografisk enhet bestående av den skandinaviska halvön och Finland. Utifrån de finskugriska minoriteternas historia finns en poäng i att ha en samlingsbeteckning för deras utbredningsområde. Det geologiskt bestämda uttrycket Fennoskandia ger inte samma politiska konnotationer som Fennoskandinavien.

8. Olaus Magnus, *Carta Marina*, Bokgillet, Uppsala 1964 [1539] samt *Historia om de nordiska folken I*, Stockholm 1976 [1555], s. 11ff, s. 165.

9. John Granlund, »Efterskrift«, Olaus Magnus, *Historia om de nordiska folken IV*, Stockholm 1976 [1555], s. 530; Sten Lindroth, *Svensk lärdomshistoria. Medeltiden. Reformationen*, Stockholm 1989, s. 304f; Patrik Hall, *Den svenskaste historien. Nationalism i Sverige under sex sekler*, Stockholm 2000, s. 23ff.

10. Karl Ahlenius, *Olaus Magnus och hans framställning av Nordens geografi*, diss., Uppsala 1895, s. 46; Granlund, s. 502f.

11. Magnus, *Historia om de nordiska folken I*, s. 178f.

barligen blev Olaus Magnus tagen av ungdomsresan genom den nordligaste delen av Fennoskandinavien. Han tyckte sig där möta en subarktisk forntid som inkarnerade det kärva nordanland han senare ville förmedla till de mediterrana breddgraderna. Beskrivningar av seder och bruk, särskilt bland samerna, återkommer i flera kapitel.

De sydsvenska landskapen Blekinge, Skåne och Halland tillhörde under 1500-talet Danmark, men behandlas av Olaus Magnus i hans nordiska historia som svenska. Om landskapet Skåne skriver han exempelvis – vid beskrivningen av det stora sillfisket – att det »enligt gammal rätt hör till Göta rike, hvarav det utgör en del«. ¹² Påståendet hade tidigare förts fram av bland andra den heliga Birgitta, Johannes Magnus och biskop Brask och betraktades under Olaus Magnus tid, ur svensk synvinkel, som en sanning bekräftad av tidigare historieskrivning. ¹³ I det sammanhanget bör man se Olaus Magnus, och brodern Johannes Magnus, historieskrivningar som en samlad helhet.

De var båda i landsflykt på grund av reformationens seger i Sverige. De drevs också båda av en stark svensk patriotism, som särskilt hos Johannes, den förre ärkebiskopen i Sverige, yttrade sig i ett återkommande danskhat. ¹⁴ Hos Olaus framträder inte den sidan av den götiska patriotismen särskilt stark. Det förekommer ett fåtal korta omnämmanden om svenska herremän som i Skåne dött i strider med »fienden«, det vill säga danskarna, men mera som illustrationer till andra företeelser. I övrigt passerar Skåne tämligen obemärkt jämfört med norra Fennoskandinavien. Det beskrivs som ett landskap som egentligen tillhör det svenska *Gothia* (Götaland).

Bilden av Sverige ges i ett genealogiskt historiskt perspektiv. I det sammanhanget tonas de enskilda länderna ner till förmån för ett samnordiskt område, där särskilt Fennoskandinavien (Norge, Sverige och Finland) beskrivs som en nordisk enhet utan fasta politiska gränser. ¹⁵ I detta samnordiska område uppträder i Olaus Magnus beskrivning folkslag och reminiscenser från tidigare folkkungadömen.

Skåne har i det sammanhanget inte lika stark symbolisk status som de nordliga områdena. I *Carta Marina* förs Skåne nära ihop med *Gothia* som ett samlande begrepp för Götaland, men också genom idén att det europeiska folkslaget goterna härstammade från Sverige. Skåne får inte heller någon annan beskrivning än som ett landskap i söder. I 1500-talets Europa spelade religionen en allt överskuggande roll för nationell identifiering. Att söka de genealogiska rötterna hos nationen i form av olika folkslag innebar också ett sökande efter Guds plan med skapelsen.

12. Olaus Magnus, *Historia om de nordiska folken* IV, Stockholm 1976 [1555], s. 201.

13. Granlund, s. 435.

14. Lindroth, s. 288ff.

15. Gränsen mellan Sverige och Norge drogs i norra Skandinavien inte förrän 1751, och gränsen mellan Norge och Ryssland inte förrän 1826 – så det gränslösa intrycket stämde också med de verkliga förhållandena.

Skåne och Lappland i Linnés resedagböcker

Precis som Olaus Magnus anträdde Carl von Linné sin norrlandsresa från Uppsala, men omkring tvåhundra år senare, år 1732, och precis som Magnus var han i sina yngre år och färdades längs kustvägen norrut. Det finns alltså intressanta yttre likheter i de två resorna. Det finns även likheter i förhållningssättet till natur och kultur. Linné såg, precis som Magnus, en Guds plan som genomsyrade skapelsen med gudomlig vishet. Det fanns en mening i allt han iakttog, en mening som det gällde att tolka utifrån den övergripande planen. Linné använde exotiseringen av Norden, genom att lyfta fram den samiska kulturen, för att göra vetenskaplig karriär i Europa.¹⁶ Det kan man inte säga om Olaus Magnus. Han skrev sin historiebok i ett sent skede av livet, under ständiga ekonomiska svårigheter och i landsflykt.¹⁷

Den största skillnaden var kanske det vetenskapliga förhållningssättet. Linné var ett barn av upplysningen och närmade sig naturen på ett empiriskt sätt. Även om Gud skapat livet, fanns ett utrymme för människan att katalogisera och tolka. Det sammanföll med upplysningstidens ambitioner att kvantifiera nationens innehåll. Här finns en likhet med de tre element som Benedict Anderson beskriver som kolonialmakternas sätt att hålla de koloniserade i schack och att manifesteras nationen: *kartan*, *folkräkningen* och *muserna*. De bidrog till att skapa nationen som en föreställd politisk gemenskap, som Anderson så välfunnet uttryckt sig.¹⁸ Han sätter in nationalismen i en kontext av industrialisering, folkskola och boktryckarkapitalism, men man kan fråga sig vad som skiljer de ovannämnda institutionernas betydelse i 1800-talets industrinationalism från deras betydelse i Carl von Linnés rurala, perifera bondelandskap på 1700-talet.

Åtminstone de två förstnämnda, kartan och folkräkningen, var viktiga instrument för att skapa en föreställd nationell gemenskap även på Linnés tid. Välkända i norrländska sammanhang är lantmätare Olof Tresks kartläggning av de nordligaste inlandsområdena och gränstrakterna under 1600-talet, likaså bruksherrn Samuel Gustav Hermelins kartverk med tillhörande statistiska uppgifter från slutet av 1700-talet över dåvarande Västerbottens län. I de sistnämnda kategoriserades befolkningen till viss del efter etnicitet, men huvudsakligen efter sin ståndsmässiga ställning.¹⁹

16. Päivi Maria Pihlaja, »The Study of the North in the 18th Century. Knowledge of Lapland in Europe, and Its Significance for Foreign Scholars«, *The North Calotte. Perspectives and Cultures of Northernmost Europe*, red. Maria Lähteenmäki & Päivi Maria Pihlaja, Helsinki 2005, s. 25ff.

17. Granlund, s. 523.

18. Benedict Anderson, *Den föreställda gemenskapen. Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, Göteborg 1993 [1983], s. 163ff.

19. Lars Elenius, »Statistiken i nationalstatens tjänst«, *När språk och kulturer möts*, red. Heidi Hansson m.fl.,

Vid mitten av 1700-talet etablerades också Tabellverket som den officiella svenska folkbokföringsinstitutionen. Kartverken och folkräkningstabellerna bidrog till att skapa en föreställning om nationell enhet, åtminstone i de övre stånden, men säkerligen också i de lägre stånden. Det förnämsta instrumentet för folkräkningen var prästens kyrkböcker och där bokfördes också det ideologiska arbetet att lära befolkningen att läsa. Det första steget mot ett fullvärdigt medborgarskap, att ha rätt att gifta sig och bilda familj, togs när man efter en skolgång inom husförhållningsordningen och sedan med särskild konfirmationsläsning blev konfirmerad. Det var en universell ordning som gällde lika i alla socknar i landet.

Det som saknades på 1700-talet var masskommunikationen i form av allmän läs- och skrivkunnet och en tidnings- och bokmarknad i massformat, spridd över hela nationen. Nationen hade ännu inte, för att återigen citera Anderson, uppnått stadiet av »ett horisontellt brödraskap«.²⁰

Det finns ytterligare en faktor som lätt bortses ifrån i strikt hållna konstruktivistiska analyser av nationens och nationalismens framväxt. Det är kopplingen till etniska grupper. Nationen skulle, med Andersons terminologi, kunna beskrivas som »ett politiskt förbund av etniska grupper« lika väl som att beskriva den som »en föreställd politisk gemenskap«. Medborgarskapet har aldrig varit etniskt neutralt, såsom det gärna framstår i de socialkonstruktivistiska analyser som beskriver nationen i termer av en konstruktion av etniskt neutrala elitgrupper.²¹ De etniska minoriteterna i nationalstaten har i sin sociala och politiska praktik visserligen upplevt att nationen frambesvärjts av elitgrupper, men inte av neutrala sådana. I Sverige var merparten svenskar, i Norge norrmän. De genomförde, så att säga, moderniseringsprojektet i etniskt draperad form.

Carl von Linné var, precis som de flesta andra upptäcktsresenärer i nordområdet, av svensk etnicitet. Till skillnad från Olaus Magnus utsträckte han sin norrlandsresa också till fjällområdet väster om Kvikkjokk och kom därför i kontakt med den samiska befolkningen i deras bosättningsområde, men han besökte även Tornedalen uppströms Torne älv. Femton år senare gjorde han en motsvarande resa till Skåne. Det är därför av intresse att jämföra hur de två landsändorna framställdes i hans resedagböcker med avseende på etnicitet och nationell retorik.

De lappländska dagboksanteckningarna förvarade han i en »plånbok« av läder som skyddade bladen. Där fanns också nedskrivet för hand några viktiga finska fraser med svensk översättning. Linné hade förberett sig för den mångkulturella landsända han

Umeå 2002.

20. Anderson, s. 21ff.

21. Eric Hobsbawm, *Nationer och nationalism*, Stockholm 1998.

skulle besöka, men som för så många andra söderifrån kommande resenärer var det Lappland och »lapparna« som tilldrog sig det stora intresset. Den lappländska resans dagbok är välkänd för sitt friska, livfulla språk, men också för sina stringenta naturvetenskapliga iakttagelser. Växter, djur, sällsamma naturtecken eller sedvänjor beskrivs på liknande sätt som hos Olaus Magnus, om än på upplysningsvis med den direkta iakttagelsens skärpa.

För det mesta förhåller sig Linné relativt neutral till samernas och finnarnas sedvänjor, men ibland jämför han, exempelvis när han beskriver boendet hos de två grupperna. Efter en detaljerad beskrivning av en lappkåtas uppbyggnad och form utgjuter han sig i en lång, patosfylld lovsång till lappens frihet från européernas bekymmer med krig och sjukdomar, och avslutar: »O du heliga oskuld, har du ej här den tro bland faunerna i högan nord, i detta det mest ringaktade land? Männe du icke föredrager dessas björkrisläger framför sidenbolster, fyllda med mjukaste dun?«²² Ordvalet kunde vara direkt hämtat från en senare tids nationalistiska patriarkala exotisering av samerna, beskrivna som ädla naturbarn som skulle skyddas mot civilisationen.

I den klassiska formuleringen vid Sangis älv, på väg mot Torneå, kommenterar Linné hur han reser in i finskt kulturområde: »När jag miste Sangis, miste jag ock mitt modersmål; i Säivis var pura finnar, dem jag ej förstod.« Vid samma passage beskrivs finnarnas boende i rökpörten. Linné berättar hur han omringas av så många blinda eller halvblinda finnar att han drabbas av rädsla. Han tillskriver blindheten deras rökfyllda boende och önskar dem femton par spön, hängande på väggen, tills de bygger skorstenar.²³ Också här finns ett förebud om hur finnarna skulle komma att betraktas av svenskarna under nationalismens 1800- och 1900-tal. De kom att beskrivas som ett hot från en främmande östlig kultur med barbariska och ociviliserade sedvänjor.²⁴ Samerna och finnarna hade olika kulturell status i det svenska nationalstatsbygget.

Carl von Linné företog resan till Lappland vid 25 år ålder och den till Skåne, tretton år senare, vid mogna 38 år. Han reste nu i egen vagn i stället för på hästrygg och var en uppbyren vetenskapsman med många aktiva lärjungar. Anslaget är också annorlunda. Där lapplandsresan inleds med en stolt och förväntansfull beskrivning av Lappmarken som ett föresvävande mål för resan och med en detaljerad beskrivning av reseutrustningen, inleds resan till Skåne: »Skåne är av Sveriges i Göta rike den provins, som ligger

22. Carl von Linné citerad i Bertil Gullander, *Linné i Lappland (Utdrag ur Carl von Linnés dagbok från resan till Lappland 1732)*, Stockholm 1997, s. 112.

23. Linné i Gullander, s. 138.

24. Elenius, *Både finsk och svensk*, passim.

längst i söder [...].²⁵ Därefter beskrivs latituder och longituder i förhållande till Uppsalaobservatoriet. Periferin bestäms i förhållande till centrum. Därefter följer ett tiotal sidors uppräknings av städer, härader, bygder, öar, mineraler, djur och insekter. Han lyckönskar invånarna som bor i ett så »ädelt land« och avslutar: »Alltså är intet land, som haver flera förmåner.«²⁶

Förutom den dubbla hänvisningen till Sverige och Göta rike finns ingen nationell yvelse i Linnés beskrivning av Skåne, men i hänvisningen till det gamla Göta rike sker en koppling som på uråldriga nationella grunder binder Skåne till Sverige. Samma slags argument återfinns, som nämnts, två hundra år tidigare hos Olaus Magnus, som hävdar att Skåne sedan gammalt tillhört Göta rike. En anledning till deras påpekanden kan vara att Christian III på 1530-talet återupptagit Götetiteln i dansk kungatitulatur.²⁷ I övrigt är Linnés skånska resa en enda stor exposé över nyttan med de skånska landskapen. Ett fåtal gånger nämns Danmark, som när han beskriver hur danskarna tvingade Tycho Brahe i landsflykt, men utan koppling till Skåne eller skåningarna som ett före detta danskt landskap.²⁸

Befolkningen beskrivs i termer av bönder, drängar, pigor, husfruar och så vidare, men utan annan etnicitet än, underförstått, svensk etnicitet. Det enda som skvallrar om ett militärt övertagande är de ovanligt många militärer av olika slag Linné lyfter fram och citerar under sin resa. Det var också militären som drog nytta av Skånelandskapens införlivande i Sverige, genom att de förlänades gårdar och gods eller kunde köpa dem billigt när den danska adeln flyttade till Danmark.²⁹

De två periferierna, Lappland och Skåne, behandlas i naturvetenskapens tjänst lika i Linnés skildringar. Provinsernas naturresurser ska på bästa sätt, med utplånande av vidskepelse och orationellt användande, komma den gemensamma nationen till gagn, vare sig det handlar om renar på fjället eller oxar vid en karpdamm på den skånska slätten; man skulle kunna tala om en utilitaristisk nationalism.

25. Carl von Linné, *Skånska resan*, red. C.-O. von Sydow, Stockholm 1975 [1751], s. 559.

26. Linné, s. 14.

27. Torbjörn Eng, *Det svenska väldet. Ett konglomerat av uttrycksformer och begrepp från Vasa till Bernadotte* (Studia Historica Upsaliensia 201), Uppsala 2001, s. 93.

28. Linné, s. 329.

29. Alf Åberg, *Kampen om Skåne under försvenskningstiden*, Stockholm 1994, passim; Sten Skansjö, *Skånes historia*, Lund 1997, s. 176ff.

Idealbilden av Sverige hos Selma Lagerlöf

När Selma Lagerlöf ytterligare tvåhundra år senare skrev *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* hade industrialiseringen och moderniseringen skapat nya förutsättningar för gestaltandet av Sverige. Det var Sveriges folkskolläraryrke som gett henne i uppdrag att skriva en ny läsebok för folkskolan. Den gamla upplevdes som föråldrad och nu ville man att skönlitterära författare skulle gestalta nationens kulturarv.³⁰

Även hos Selma Lagerlöf fanns en tydlig nordlig riktning, men i en helt annan nationell kontext än hos Olaus Magnus och Linné. Under deras tid hade Sverige bestått av ett Väst- och Östsvrige, av Sverige och Finland. Den mångkulturella prägel hade varit självklar. Åren 1904–1906 då Lagerlöf satt och skrev på *Nils Holgersson* upplöstes unionen mellan Sverige och Norge, medan Finland fortfarande var ett ryskt storfurstendöme. Kvar blev ett avlångt land som sökte efter en ny nationell identitet som kunde överensstämma med de nya förhållandena.

En särskild lärobokskommitté hade utsetts som skulle samarbeta med författarinnan. De ville ha en läsebok som lyfte fram de bästa sidorna hos den svenska nationen. Särskilt betonade kommittén behovet av en modernare beskrivning av Norrland, som nu sågs som det stora framtidslandet, tillgängligt för industriell exploatering genom järnvägen.³¹ Den nya läseboken skulle fungera som en kulturhistorisk idealbild av den svenska nationalstaten.

För att förbättra sina bristfälliga kunskaper om Norrland gjorde Selma Lagerlöf sommaren 1904 en sex veckor lång studieresa till Norrland. Den skedde med tåg längs stambanan. Vid tiden för resan var hon fortfarande övertygad om att läseboken skulle börja i norra Sverige och avslutas i Skåne, men i slutändan fick den en rakt motsatt riktning.

Det är på en skånsk bondgård som berättelsen börjar. En lat och obetänksam pojke blir av en tomte förvandlad till en pyssling och omständigheterna gör att han följer med vildgässen på deras flyttning genom landet. Selma Lagerlöf skapar på ett subtilt sätt en analogi mellan de flyttande vildgässen och de nomadiserande samerna. Hennes beskrivning av gässen motsvarar tidens romantiska exotisering av samerna när hon beskriver dem som på samma gång av »ädel börd« och »ett vildmarksfolk«.³² Ledargäsen

30. Andra författare som engagerades i projektet var Verner von Heidenstam och Sven Hedin.

31. Sverker Sörlin, *Framtidslandet. Debatten om Norrland och naturresurserna under det industriella genombröttet*, Stockholm 1988; Elenius, »Selma Lagerlöf och Norrland«.

32. Elenius, »Selma Lagerlöf och Norrland«, s. 34ff.

heter Akka och de följande gässen har de finska räkneorden Yksi, Kaksi, Kolme, Neljä, Viisi, Kuusi. Deras urhem finns i Lappland.

Av tornedalingarna ser man däremot inte ett spår i *Nils Holgersson*. Med tanke på Tornedalens kulturella säregenhet som finskspråkigt område kan det tyckas märkligt, men det visar sig inte vare någon slump. I Torneå, på andra sidan älven om Haparanda, stod ryska kosacker på vakt. Boken inleds med dikten *Sveriges karta* av Carl Snoilsky och där lyder en av verserna:

Längst upp i norr ett blodrött snitt,
där vidtog Ryssland tomt och vitt,
och blicken återvände
till Sveas bygd med berg och slätt,
små städer liksom smultron tät.
och strömmar utan ände.³³

Dikten var antagligen ett redaktionellt grepp, men det visar sig också att Selma Lagerlöf och vännen Sofie Elkan vid den tiden var bidragsgivare till Tornedalens folkhögskola, som grundats 1899 i Övertorneå på gränsen till Finland, som ett led i att försvenska Tornedalen. Även detta sammanföll med tidsandan. Efter missväxtåret 1902 inleddes ett insamlingsarbete för Norrbotten som snart övergick i en kampanj för att bygga arbetsstugor i Tornedalen. I arbetsstugorna, som var skolinternat, förbjöds de finskspråkiga barnen att tala sitt modersmål.³⁴

Sammantaget får det skånska och lappländska landskapet en central roll i berättelsen. De utgör den pendang på vilken hela berättelsens axel vilar. Medan Skåne är Nils Holgerssons kulturella hemvist, är Lappland vildgässens (samernas) urhem. Och i slutändan är det Skåne som förblir det trygga svenska nationella hemmet, medan Lappland och Norrland förblir en både främmande och fascinerande periferi.

Etnopolitiskt och regionalpolitiskt bruk av historia

De kulturhistoriska beskrivningarna av Olaus Magnus, Carl von Linné och Selma Lagerlöf har i kraft av både konstnärlig kvalitet, kulturhistorisk rikedom och nationellt identitetsskapande fått en särskild plats hos kulturhistoriskt intresserade. Man skulle kunna kalla dem för kulturhistorisk, nationell kanon i Sverige. Berättelserna uttrycker

33. Selma Lagerlöf, *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, Stockholm 1957 [1906], s. 7.

34. Elenius, »Selma Lagerlöf och Norrland«, s. 33ff; Elenius, *Både finsk och svensk*, s. 215ff.

det nationella kulturarvet och representerar den typ av »stora berättelser« om nationen som är en del av upplysningstidens tradition. De åtföljdes av idéerna om frihet, jämlikhet, broderskap som i de nordiska länderna spreds genom en folkligt förankrad utbildning och institutionaliserade folkrörelser. Ur detta växte idén om folkhemmet fram, som ett förbund mellan en centraliserad välfärdsstat och det civila samhället.³⁵

I det postkoloniala tidevarv som vi lever i, med dekonstruktionen av tidigare hävdvunna sanningar och hierarkier inom vetenskap, konst och historia, är de stora nationella berättelsernas positioner inte längre lika självklara, lika lite som nationalstatens informationshegemoni. Det västerländska koloniala tolkningsföretaget av – i förhållande till väst – marginaliserade kulturer har länge ifrågasatts både i en orientalisk och i en subarktisk kontext.³⁶

De professionella historikernas nationella historieskrivning, och med den förbundna nationella kanon, är i dag ifrågasatt av en uppsjö av partikulära historier. Det kan handla om enskilda byars historia, yrkesgruppers historia, kvinnors historia, glasögonens historia och så vidare. Den partikulära historieskrivningen hör samman med transformeringen från ett monokulturellt till ett mångkulturellt ideal inom nationalstaten, men också med oppositionen mot en falsk objektivism inom feministisk och postkolonial forskning.³⁷

Resultatet är en relativisering av identiteter och ett bejakande av hybrididentiteter i stället för monolitiska identiteter. Den tidigare monokulturella nationalstatens historieskrivning ifrågasätts i dag av grupper som använder historieskrivningen för sina egna partikulära intressen. De använder Internet och andra forum utanför de etablerade historikernas kontroll och kan i sociologiska termer beskrivas som »neo-tribes«, alltså postmoderna intressegrupper med ofta begränsade mål och organisationer som inte ser nationen som sin främsta lojalitet.³⁸

Det är i periferierna av nationalstaten som den här typen av identitetsskapande politisk mobilisering visat sig vara starkast. På Nordkalotten har under 1990-talet finskspråkiga personer organiserat sig över nationsgränserna med målsättningen att bli erkända som en nordkalottisk ursprungsbefolkning. Anledningen är att de vill få

35. Manuel Castells, *The Information Age. Economy, Society and Culture*, Malden, Mass. 1997; Bo Stråth, »Nordic Modernity: Origins, Trajectories and Prospects«, *Thesis Eleven* 2004: 77.

36. Peter Childs & Patrick Williams, *An Introduction to Post-colonial Theory*, Hemel Hempstead 1997; Edward Said, *Orientalism*, Stockholm 1997; Michael Bravo & Sverker Sörlin, *Narrating the Arctic. A Cultural History of Nordic Scientific Practices*, Canton 2002.

37. *Beyond the Cultural Turn. New Directions in the Study of Society and Culture*, red. Victoria Bonell & Lynn Hunt, Berkeley, Los Angeles & London 1999.

38. Michel Maffesoli, *The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society*, London, Thousand Oaks & New Delhi 1996, s. 11.

tillgång till den globalt verkande FN-konventionen ILO 169, som ger urbefolkningar särskilda rättigheter att bruka land och vatten inom sina bosättningsområden.³⁹

De har sina hemvister i svenska Tornedalen, Nordfinland och Nordnorge, och kallar sig för *kväner*.⁴⁰ Deras frondering mot samerna har ofta varit aggressiv och de har medvetet använt sig av historia för att legitimera sina krav, framför allt genom den transnationella organisationen *Kvänlandsförbundet*. Nämnas bör även föreningen *Suonttavaara lappby* som organiserar sig i Sverige och Finland med målsättningen att få samma rättigheter till land och vatten som de renskötande samerna. De använder sig medvetet av den gamla svenska etnonymen *lapp* (finska: *lappalainen*) och vill därigenom ge sken av ett uråldrigt förflutet.

De skilda organisationerna kallas här för en *pan-kvänsk* rörelse därför att den mobiliserar nationella minoriteter i Norge och Sverige (kväner och tornedalningar) och en regionalt avgränsad majoritet i Finland (nordfinnar) inom samma nationsöverskridande organisationer. Den gemensamma nämnaren är att de riktar sig mot de renskötande samerna och deras rättigheter. Den pan-kvänska rörelsen använder sig av historien både som mytologisk källa, för att bevisa sitt uråldriga ursprung, och för att bevisa sin släktskap med de nu levande renskötande samerna.⁴¹

På motsvarande sätt har icke-professionell historia använts i Skåne för en regional mobilisering. Det gäller exempelvis föreningen *Stiftelsen Skånsk Framtid* som organiserar sina medlemmar i Skåne. Även i detta fall används Internet som en mobiliserande och organiserande teknik. Betoningen av en essentiell identitet som har uråldriga rötter tillämpas på liknande sätt som inom den pan-kvänska rörelsen.⁴² I det här sammanhanget finns inte möjlighet att närmare jämföra de två företeelserna.

39. ILO 169 är ratificerad i Norge 1990, men inte i Sverige och Finland.

40. Här kallas rörelsen pan-kvänsk för att de olika riktningarna enar sig över nationsgränserna och har den gemensamma målsättningen att bli erkända som urbefolkning. Det finns även en nationell minoritet i Nordnorge som betecknar sig kväner. De har i Norge status som språklig nationell minoritet. De ska inte sammanblandas med den pan-kvänska rörelsen.

41. Teemu Ryymin, »Historie, fortidsforestilling og kvensk identitetsbygging«, *Fortidsforestillinger. Bruk og misbruk av nordnorsk historie*, red. Einar Niemi, Tromsø 2003; Thomas Wallerström, *Vilka var först? En nordskandinavisk konflikt som historisk-arkeologiskt dilemma*, Stockholm 2006; Lars Elenius, »The Use of Ethnonyms in the Course of Minority Policy in the Fenno-Scandinavia«, *Minority Policies, Culture and Science* (Studies in Northern European Histories 1), red. Lars Elenius, Luleå 2006; samt »Memory Politics and the Use of History. Finnish-speaking Minorities at the North Calotte«, *Historical Writing and Politics and Practices of Remembrance*, red. Bo Stråth & Gosia Pakier, Florence (under publicering 2008).

42. Fredrik Persson, »Den farliga halvön. Användandet av historia i dagens skånska regionalism«, *Scandia* 2004 (70):2, s. 263–284.

Kontinuitet eller diskontinuitet i periferiernas representationer

När vi jämför norra Sverige med Skåne inom det svenska nationalstatsprojektet måste vi vara klara över skillnaden i hur de integrerades i den svenska staten. Bottenviksområdet i norra Sverige och Finland integrerades i det svenska riket från mitten av 1300-talet, även om både Norrlands och Finlands status som riksenheter under lång tid framåt hade en föränderlig karaktär.⁴³ Man kan ändå säga att det finskspråkiga och samiska området var en del av den centraliserade statsbildning som inleddes i mitten av 1200-talet.⁴⁴

Skånes statliga integrering hade startat några hundra år tidigare med integreringen i det danska riket. Med sitt strategiska läge vid Öresund, det rika medeltida sillfisket och Danmarks kontinentala roll under Knut den stores tid, kom Skåne att få starka centraleuropeiska influenser. Vid övergången till Sverige på 1600-talet fanns ett utvecklat jordbruk i landskapet. Den försvenskning som genast igångsattes hängde samman med Skånes ekonomiska, politiska och militärstrategiska betydelse.⁴⁵

Någon liknande försvenskning pågick inte i Finland vid samma tid. Integreringen av Finland i det svenska riket skedde vid samma tid som Norrland, Småland, Hälsingland och andra periferier. Finland var del i den tidiga centraliseringen av riket. Det ansågs inte heller på 1600-talet behövas någon särskild kampanj för att övertyga finnarna om att de skulle vara lojala i krigen mot Ryssland. Lojaliteten ifrågasattes inte förrän i slutet av 1800-talet, och då beträffande den lilla tornedalska minoriteten i Norrbotten. I motivbilderna fanns det kulturella hotet från den nordkalottiska laestadianska väckelsen, liksom det både politiska och kulturella hotet från de finska fennomanerna samt det militära hotet från Ryssland.⁴⁶

Det finns därför en perspektivförskjutning i de kulturpolitiska rum som utgjorde kognitiva ramar för Olaus Magnus, Carl von Linnés och Selma Lagerlöfs kulturhistoriska beskrivningar. Detsamma gäller också den form av historiebok som är närvarande i nutidens perifera politiska mobilisering bland finskspråkiga minoriteter på Nordkalotten och bland skånska aktivister i Skånelandskapen.

43. Eng, s. 92ff.

44. Elenius, *Nationalstat och minoritetspolitik*, passim; Lars Elenius, »Förlusten av Finland – Ett svenskt trauma«, *Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar*, red. Raul Granqvist, Stockholm & Stehag 1999, s. 75ff.

45. Åberg, passim; Skansjö, s. 114ff, 176ff; Stig Alenäs m.fl., »När Östdanmark blev Sydsverige. Integration, interaktion och identiteter«, *Vid gränsen. Integration och identiteter i det förnationella Norden* (Centrum för Danmarksstudier 10), red. Harald Gustafsson & Hanne Sanders, Göteborg & Stockholm 2006, s. 132ff.

46. Elenius, *Både finsk och svensk*, s. 127ff.

Hos Olaus Magnus hade de boreala områdena en särskild dragningskraft, som gör att de i beskrivningen dominerar jämfört med Skånelandskapen. Det har säkert att göra med att Skånelandskapen vid den tiden hörde till Danmark, men också med att Olaus Magnus uppfattar Norden som en nordlig, subarktisk enhet som bäst kommer till uttryck i samernas och finnarnas områden på Nordkalotten mot Ishavet.

Varken för Magnus eller Linné existerade någon kulturellt hindrande gräns österut. Den finska befolkningen beskrivs visserligen inte i lika fördelaktig dager som samerna hos Linné, men det verkar ha att göra med rationella skäl, exempelvis hans aversion mot de finska rökpörtena och den blindhet hos befolkningen som de orsakade. Språkgränsen vid Sangis är en kulturgräns men ingen etnopolitisk gräns, som den är hos Selma Lagerlöf. När Lagerlöf gör halt vid Sangis i sin beskrivning av Sveriges kulturområden, är det för att Tornedalen är politiskt tabu och därigenom också kulturellt tabu. Hon förbigår helt enkelt området med tystnad.

Olaus Magnus är den av de tre som försöker ge en brett upplagd beskrivning av Nordkalotten utifrån regionens egna villkor, och även den som har det bredare kultur-geografiska perspektivet. Hans ambition är en nyanserad framställning av olika folkgrupper och deras bosättningsområden och han betraktar området som ett tidigare politiskt autonomt område. Å andra sidan ger Linné och Lagerlöf en betydligt mer nyanserad och rik bild av Skåne. Gemensamt för alla tre är att samerna framställs som exceptionellt annorlunda än den övriga befolkningen, och att Skåne betraktas som ett självklart svenskt kulturområde trots den långa förbindelsen med Danmark.

Den pan-kvänska rörelsen på Nordkalotten och Skåneregionalismen har skiftat fokus från användning av historia för nationens bästa, till användning av historia för den egna gruppens bästa. I båda fallen kan man urskilja lokala politiska mål för en högre grad av autonomi, krav som riktas mot centralmakten, men också mot andra etniska grupper. I fallet med den skånska regiopolitiska mobiliseringen är det svenskarna, som representanter för centralmakten i Stockholmsområdet, som angrips. I fallet med den pan-kvänska rörelsen är det de renskötande samerna, som etnisk grupp med särskilda etniska rättigheter, som angrips.

I Skåne är det den regionala hybrididentiteten mellan svenskt och danskt som är den mobiliserande faktorn. Man kan jämföra med svenska Tornedalens roll som tvåhundraårig buffertperiferi mellan Sverige och Finland. I båda fallen sker en lokal samling kring den egna identiteten som upplevs som hotad från två starka nationalstatsprojekt. I båda områdena har lokalbefolkningen en djupt liggande tradition av en assimileringspolitik som bedrivits från centralmaktens håll. De nationella idealbilderna av exotiserade etniska och regionala identiteter har ersatts av etnopolitiska idealbilder

med ett inifrånperspektiv, men förståelsen för andra etniska grupper har knappast ökat genom detta. Snarare har de interetniska motsättningarna förstärkts.

Summary

Ethnical groups and regions as memory places

With the shift from history production to memory production, we also see a shift from professional to amateur historians in the production of history. The change is not only connected to the shift of positions within history as a subject. It also implies an epistemological change, which involves new groups in society creating new kinds of memory places. Representations of different ethnic groups in different kind of public publications can, in this context, be regarded as special kinds of memory places.

During the growth of the nation state, Swedish culture and language, in a mono-cultural state, has been regarded as a norm of national identity in Sweden. This has, for example, implied that national minorities, to a greater or lesser extent, have been made exotic by the majority population as a means of signifying Swedishness as a norm. This is highly relevant for, for example, the Sámi and Finnish-speaking minorities, not only during the phase of modernization, but also during earlier phases in the development of the nation state. Exoticization, as a means of depicting Swedishness, is also relevant for certain regions, such as the provinces of Scania. The Sámi and Finnish-speaking minorities in northernmost Fennoscandia were culturally subordinated to the Scandinavians in the Scandinavian kingdoms in early modern times. They therefore had an insignificant influence on the shaping of public monuments and memory places during the modernization process. At the same time did, in the capacity of the Others, they took part in the shaping of a national identity.

In the article the ideal images of the Finno-Ugric minorities, as depicted by Olaus Magnus, Carl Linnaeus and Selma Lagerlöf, are analysed in this national context. This is compared with the exoticization of Scania. The article then investigates the way national ideal images of the Sámi and Torne Valley (Finnish-speaking) minorities have been replaced by ideal images, i.e. in the way the minorities have chosen to make themselves exotic, in their own publications of websites. Comparisons are also made with regiopolitical Scanian stakeholders, especially the way they have chosen to make the Scanians exotic in a political context.

Referenser

- Ahlenius, Karl, *Olaus Magnus och hans framställning av Nordens geografi*, diss., Almqvist & Wiksell, Uppsala 1895
- Alenäs, Stig m.fl., »När Östdanmark blev Sydsverige. Integration, interaktion och identiteter«, *Vid gränsen. Integration och identiteter i det förnationella Norden* (Centrum för Danmarksstudier 10), red. Harald Gustafsson & Hanne Sanders, Makadam, Göteborg & Stockholm, 2006
- Anderson, Benedict, *Den föreställda gemenskapen. Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, Daidalos, Göteborg 1993 [1983]
- Aronsson, Peter, *Historiebruk. Att använda det förflutna*, Studentlitteratur, Lund 2004
- Beyond the Cultural Turn. New Directions in the Study of Society and Culture*, red. Victoria Bonell & Lynn Hunt, University of California Press, Berkeley, Los Angeles & London 1999
- Bilden av det samiska*, red. Kjell-Arne Brändström, Umeå universitet, Umeå 2000
- Bravo, Michael & Sörlin, Sverker, *Narrating the Arctic. A Cultural History of Nordic Scientific Practices*, Watson Publishing International, Canton 2002
- Castells, Manuel, *The Information Age. Economy, Society and Culture*, Blackwell, Malden, Mass. 1997
- Childs, Peter & Williams, Patrick, *An Introduction to Post-colonial Theory*, Prentice Hall, Hemel Hempstead 1997
- Elenius, Lars, *Både finsk och svensk. Modernisering, nationalim och språkförändring i Tornedalen 1850–1939*, diss., Umeå universitet, Umeå 2001
- Elenius, Lars, »Förlusten av Finland – Ett svenskt trauma«, *Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar*, red. Raul Granqvist, B. Östlings bokförlag Symposion, Stockholm & Stehag 1999
- Elenius, Lars, »Memory Politics and the Use of History. Finnish-speaking Minorities at the North Calotte«, *Historical Writing and Politics and Practices of Remembrance*, red. Bo Stråth & Gosia Pakier, The European University Institute, Florence (under publicering 2008)
- Elenius, Lars, *Nationalstat och minoritetspolitik. Samer och finskspråkiga minoriteter i ett jämförande nordiskt perspektiv*, Studentlitteratur, Lund 2006
- Elenius, Lars, »Selma Lagerlöf och Norrland. Nationella idealbilder i Nils Holgerssons underbara resa«, *Sekelskiftets utmaningar. Essäer om utbildning, välfärd och nationell identitet vid förra sekelskiftet 1900*, red. Peder Aléx & Ann-Katrin Hatje, Carlssons, Stockholm 2001
- Elenius, Lars, »Statistiken i nationalstatens tjänst«, *När språk och kulturer möts*, red. Heidi Hansson m.fl., Umeå universitet, Umeå 2002
- Elenius, Lars, »The Use of Ethnonyms in the Course of Minority Policy in the Fenno-Scandina-

- via», *Minority Policies, Culture and Science* (Studies in Northern European Histories 1), red. Lars Elenius, Luleå University of Technology, Luleå 2006
- Eng, Torbjörn, *Det svenska väldet. Ett konglomerat av uttrycksformer och begrepp från Vasa till Bernadotte* (Studia Historica Upsaliensia 201), Uppsala universitet, Uppsala 2001
- Frihetens källa. Nordens betydelse för Europa*, red. Sven Olof Karlsson, Nordiska rådet, Stockholm 1992
- Granlund, John, »Efterskrift«, Olaus Magnus, *Historia om de nordiska folken IV*, Gidlunds, Stockholm 1976 [1555]
- Gullander, Bertil, *Linné i Lappland (Utdrag ur Carl von Linnés dagbok från resan till Lappland 1732)*, Forum, Stockholm 1997
- Hall, Patrik, *Den svenskaste historien. Nationalism i Sverige under sex sekler*, Carlssons, Stockholm 2000
- Hobsbawm, Eric, *Nationer och nationalism*, Ordfront, Stockholm 1998
- Karlsson, Klas-Göran, *Historia som vapen. Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985–1995*, Natur och Kultur, Stockholm 1999
- Lagerlöf, Selma, *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, Bonniers, Stockholm 1957 [1906]
- Linné, Carl von, *Skånska resan*, red. C-O von Sydow, Wahlström & Widstrand, Stockholm 1975 [1751]
- Lindroth, Sten, *Svensk lärdomshistoria. Medeltiden. Reformationen*, Norstedts, Stockholm 1989
- Magnus, Olaus, *Carta Marina*, Bokgillet, Uppsala 1964 [1539]
- Magnus, Olaus, *Historia om de nordiska folken I–IV*, Gidlunds, Stockholm 1976 [1555]
- Maffesoli, Michel, *The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society*, Sage, London, Thousand Oaks & New Delhi 1996
- Nation and Narration*, red. Homi K. Bhabha, Routledge, London 1990
- Nora, Pierre, »Mellan minne och historia«, *Nationens röst – texter om nationalismens teori och praktik*, red. Sverker Sörlin, SNS förlag, Stockholm 2001
- Persson, Fredrik, »Den farliga halvön. Användandet av historia i dagens skånska regionalism«, *Scandia* 2004 (70):2, s. 263–284
- Pihlaja, Päivi Maria, »The Study of the North in the 18th Century. Knowledge of Lapland in Europe, and Its Significance for Foreign Scholars«, *The North Calotte. Perspectives and Cultures of Northernmost Europe*, red. Maria Lähteenmäki & Päivi Maria Pihlaja, Helsingfors universitet, Helsinki 2005
- Ryymän, Teemu, »Historie, fortidsforestilling og kvensk identitetsbygging«, *Fortidsforestillinger. Bruk og misbruk av nordnorsk historie*, red. Einar Niemi, Institutt for historie, Tromsø 2003
- Said, Edward, *Orientalism*, Ordfront, Stockholm 1993

- Skansjö, Sten, *Skånes historia*, Historiska Media, Lund 1997
- Smith, Anthony D., *The Ethnic Origins of Nations*, Blackwell, Oxford 1986
- Smith, Anthony D., *The Nation in History. Historiographical Debates about Ethnicity and Nationalism*, University Press of New England, Hanover 2000
- Stadius, Peter, »The North in European Mental Mapping«, *The North Calotte. Perspectives and Cultures of Northernmost Europe*, red. Maria Lähteenmäki & Päivi Maria Pihlaja, Helsingfors universitet, Helsinki 2005
- Stråth, Bo, »Nordic Modernity: Origins, Trajectories and Prospects«, *Thesis Eleven* 2004: 77
- Sörlin, Sverker, *Framtidslandet. Debatten om Norrland och naturresurserna under det industriella genombrottet*, Carlssons, Stockholm 1988
- Wallerström, Thomas, *Vilka var först? En nordskandinavisk konflikt som historisk-arkeologiskt dilemma*, Riksantikvarieämbetet, Stockholm 2006
- Wertsch, James V., *Voices of Collective Remembering*, Cambridge University Press, Cambridge 2002
- Vid gränsen. Integration och identiteter i det förnationella Norden* (Centrum för Danmarksstudier 10), red. Harald Gustafsson & Hanne Sanders, Makadam, Göteborg & Stockholm 2006
- Åberg, Alf, *Kampen om Skåne under försvenskningstiden*, Natur och Kultur, Stockholm 1994